

YOSHLARDA OILAVIY QADRIYATLARINI SHAKLLANTIRISHNING DOLZARB MUAMMOLAR

Z.Sh.Alimardonov,

O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti "Xizmat faoliyatini tarbiyaviy-psixologik ta'minlash" kafedrasi boshlig'i, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori(PhD), dotsent;

B.B.Abduvasiyev,

*O'zbekiston Respublikasi
Jamoat xavfsizligi universiteti 121-a guruh kursanti*

Annotatsiya: Yoshlarda oilaviy qadriyatlarni shakllantirish zamonaviy jamiyatda muhim ahamiyatga ega, chunki bu jarayon shaxsning har tomonlama rivojlanishiga ta'sir qiladi. Oila, jamiyatning asosiy hujayrasi sifatida, yoshlarni axloqiy va ma'naviy jihatdan tarbiyalashda muhim rol o'ynaydi. Hozirgi kunda oilaviy qadriyatlarni shakllantirishda bir qator muammolar mavjud, jumladan, o'zgaruvchan ijtimoiy va iqtisodiy sharoitlar, ota-onalarning tarbiyaviy rollarini to'liq bajarmaslik, va yoshlar orasida oilaviy mas'uliyatga nisbatan pasaygan qiziqish kabi masalalar yuzaga kelmoqda. Ushbu maqola yoshlarda oilaviy qadriyatlarni shakllantirishning dolzarb muammolarini tahlil qilishga va ularga yechimlar topishga qaratilgan.

Kalit so'zlar: yoshlarda tarbiya, oilaviy qadriyatlar, axloqiy tarbiya, ma'naviy rivojlanish, jamiyat, ijtimoiy sharoitlar, oilaviy mas'uliyat, tarbiyaviy roller, ota-onalar roli, yoshlar tarbiyasi.

Yoshlarda oilaviy qadriyatlarni shakllantirish, jamiyatning kelajagi uchun muhim vazifani bajaradi. Oila har bir shaxsning tarbiyasining birinchi maktabi bo'lib, insonning axloqiy, ma'naviy, va ijtimoiy rivojlanishida muhim o'rin tutadi. Oilaviy qadriyatlar nafaqat shaxsiy hayotda, balki jamiyatning umumiy barqarorligi va rivojlanishida ham alohida ahamiyatga ega. Bugungi kunda yoshlar orasida oilaviy

qadriyatlar, mas'uliyat, mehr-oqibat va boshqa muhim atributlar shakllanishi juda muhimdir. Ammo zamonaviy ijtimoiy, iqtisodiy va madaniy o'zgarishlar, texnologiyalar rivojlanishi va oilaviy muhitdagi o'zgarishlar, oilaviy qadriyatlarni shakllantirishda qator qiyinchiliklarni yuzaga keltirgan. Ota-onalarning tarbiyaviy rollari, yoshlarning oilaviy mas'uliyatga nisbatan qiziqishining kamayishi, oilaviy munosabatlarning o'zgarishi kabi muammolar yoshlarning oilaviy qadriyatlarni to'liq qabul qilishlariga to'sqinlik qilmoqda. Ushbu maqolada yoshlarda oilaviy qadriyatlarni shakllantirishning dolzarb muammolari tahlil qilinadi va bu muammolarni bartaraf etish yo'llari ko'rib chiqiladi.[1]

Yoshlarda oilaviy qadriyatlarni shakllantirishning dolzarb muammolari bugungi kunning eng muhim ijtimoiy masalalaridan biriga aylangan. Oilaviy qadriyatlar, birinchi navbatda, odamlarning axloqiy va ma'naviy rivojlanishida asosiy omil sifatida faoliyat ko'rsatadi. Biroq, o'zgaruvchan ijtimoiy, iqtisodiy va madaniy sharoitlar bu jarayonni murakkablashtirgan. Ushbu muammolarni yanada chuqurroq tahlil qilish, ularning ildizlarini aniqlash va muvofiq choralarni belgilash uchun bir qancha omillarni ko'rib chiqish lozim.[2]

1. Ota-onalar va oilaviy muhitning roli:

Yoshlarda oilaviy qadriyatlarning shakllanishi, avvalo, ota-onalarning tarbiyaviy roliga bog'liq. Aksariyat hollarda, ota-onalar oilaviy qadriyatlarni bolalarga to'g'ri etkazishga harakat qilishsa ham, vaqtinchalik yoki uzoq muddatli tashqi omillar, masalan, ishdagi bandlik, iqtisodiy muammolar yoki shaxsiy qiyinchiliklar, ularning tarbiyaviy funksiyasini cheklaydi. Bu, o'z navbatida, yoshlarning oilaviy qadriyatlar va mas'uliyatni to'liq qabul qilmasligiga olib keladi. Ota-onalar o'rtasidagi munosabatlarning noto'g'ri va beqarorligi, yoshlar uchun o'ziga xos namuna bo'lib, ular oilaviy qadriyatlarni shakllantirishda muammo yuzaga keltiradi.[3]

2. Texnologik rivojlanish va ijtimoiy media:

Zamonaviy texnologiyalar, ayniqsa, internet va ijtimoiy media yoshlarning hayotida katta o'rin egallamoqda. O'z-o'zidan, bu texnologiyalar yoshlar uchun bilim va axborot manbai bo'lishi mumkin, ammo ulardan noto'g'ri foydalanish oilaviy

qadriyatlarni buzishiga olib keladi. Ijtimoiy media orqali yoshlar o'zaro munosabatlar va oilaviy qadriyatlar haqida noto'g'ri tasavvurlarni qabul qilishlari mumkin. Bu esa oilaning asosiy qadriyatlarini zaiflashtirishi va o'ziga xos ijtimoiy-psixologik muammolarga olib kelishi mumkin.

3. Oilaviy qadriyatlarning ijtimoiy o'zgarishlar bilan bog'liqligi:

Zamonaviy jamiyatda oilaviy qadriyatlar o'zgarishi, ijtimoiy va madaniy sharoitlarga bog'liq holda yuzaga kelmoqda. Ko'plab o'zgarishlar yoshlarning qadriyatlarini shakllantirishda turli xil ijtimoiy bosimlar yaratadi. Masalan, yoshlar orasida erkinlik, individualizm va yangi g'oyalar haqida ko'proq fikr yuritilishi, ularning oilaviy qadriyatlar va oilaviy mas'uliyatni anglashida qiyinchiliklarga olib keladi. Bu o'zgarishlar, o'z navbatida, oilaviy qadriyatlarning shakllanishiga va yoshlarning oilaga bo'lgan mas'uliyatini tushunishga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

4. Ta'lim tizimi va oilaviy qadriyatlarni shakllantirish:

Ta'lim tizimi ham yoshlarni oilaviy qadriyatlar bilan tanishtirishda muhim rol o'ynaydi. O'qituvchilar, pedagoglar va boshqa ta'lim xodimlari yoshlar uchun oilaviy qadriyatlar haqida aniq va samarali ma'lumotlarni etkazishda muhim o'rin tutishlari kerak. Biroq, ayrim hollarda ta'lim tizimining o'zi bu masalalarga yetarlicha e'tibor bermayapti. Ta'lim dasturlari ko'proq ilmiy va akademik bilimlarga qaratilgan bo'lib, yoshlarni oilaviy qadriyatlar va ijtimoiy mas'uliyat haqida to'liq tushuncha berishda kamchiliklarga olib kelmoqda.

Barcha tahlil qilingan omillar asosida quyidagi asosiy natijalarga erishish mumkin:[4]

1. **Ota-onalar va oilaning tarbiyaviy roli** hamda ijtimoiy va iqtisodiy sharoitlarning oilaviy qadriyatlarni shakllantirishga katta ta'sir ko'rsatishi;

2. **Texnologik rivojlanish va ijtimoiy media** yoshlar orasida oilaviy qadriyatlar haqida noto'g'ri tasavvurlarni shakllantirishga yordam beradi;

3. **Jamiyatda yuz berayotgan o'zgarishlar** oilaviy qadriyatlar va oilaviy mas'uliyatga bo'lgan yondashuvni o'zgartiradi;

4. **Ta'lim tizimi** oilaviy qadriyatlar haqida yetarlicha ma'lumot bermaganligi sababli, bu sohada o'zgarishlar zarurligi.

Shu bilan birga, oilaviy qadriyatlarni shakllantirishni qo'llab-quvvatlash uchun jamiyat, ota-onalar, ta'lim muassasalari va ijtimoiy tashkilotlarning hamkorligi zarur. Yoshlarga oilaviy qadriyatlarni shakllantirishda ma'naviy va axloqiy ko'mak berish, ularga oilaviy mas'uliyatni tushuntirish va axborot texnologiyalarini to'g'ri foydalanish zarur.[5]

Yoshlar orasida oilaviy qadriyatlarni shakllantirish bugungi kunda eng dolzarb muammolardan biri bo'lib qolmoqda. Oilaviy qadriyatlar shaxsning axloqiy, ijtimoiy va emosional rivojlanishida muhim o'rin tutadi, bu qadriyatlar ularning xulq-atvori va keng jamoatdagi munosabatlarining asosini tashkil qiladi. Biroq, bu qadriyatlarni yoshlar ongiga singdirish jarayoni bir qator qiyinchiliklarga duch kelmoqda.

Yoshlar hayotining dastlabki bosqichlarida ota-onalar va oila atrof-muhitining ta'siri juda katta ahamiyatga ega. Ota-onalarning hurmat, mas'uliyat, muhabbat va o'zaro tushunish kabi qadriyatlarni o'rgatishda tutgan roli juda muhim. Ammo tashqi omillar, jumladan, iqtisodiy bosimlar, jamiyatdagi ijtimoiy me'yorlarning o'zgarishi va texnologik taraqqiyotning tezligi bu jarayonni murakkablashtiradi. Raqamli axborot vositalarining tez rivojlanishi va ma'lumotlarga oson kirish imkoniyati yoshlarni turli xil qarama-qarshi qadriyatlar bilan tanishtirib, an'anaviy oilaviy o'rgatishning ta'sirini susaytirishi mumkin.[6]

Shuningdek, jamiyatdagi o'zgarishlar, ya'ni individualizmning kuchayishi va an'anaviy jamoat aloqalarining zaiflashuvi oilaviy qadriyatlar barqarorligini saqlashda yangi qiyinchiliklarni yuzaga keltirmoqda. Shaxsiy yutuqqa yo'naltirilgan qadriyatlarning kuchayishi va oila birligi, o'zaro yordam va mas'uliyatning ahamiyatining kamayishi oilaviy qadriyatlarni shakllantirishda qiyinchiliklarni keltirib chiqaradi. Shu sababli, oilaviy qadriyatlarni mustahkamlash uchun yangi yo'llar topish va an'anaviy prinsiplarni zamonaviy haqiqatlarga moslashtirish juda muhimdir.

Ta'lim tizimi ham yoshlar orasida oilaviy qadriyatlarni shakllantirishda muhim rol o'ynaydi, chunki maktablar oila va jamiyatdan keyin yoshlar uchun eng ta'sirchan joy hisoblanadi. Ammo, hozirgi ta'lim tizimida, ko'plab hollarda, akademik

muvaffaqiyatlarga ko'proq e'tibor qaratilmoqda, shuning uchun yoshlarni ijtimoiy, emosional va oilaga oid kompetensiyalarni rivojlantirishga yetarlicha e'tibor berilmayapti. Maktablar yoshlarni oilaning ahamiyati, jamiyatga bo'lgan mas'uliyat va ijtimoiy munosabatlar haqida o'rgatishda faolroq bo'lishi kerak.[7]

XULOSA

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, yoshlar orasida oilaviy qadriyatlarni mustahkamlash yo'li ota-onalar, ta'lim muassasalari, davlat idoralari va keng jamoatchilikning faol hamkorligini talab qiladi. Oilaning ahamiyatini chuqurroq anglashni yoshlar ongiga singdirish jarayoni erta bosqichlardan boshlanishi va o'smirlik va kattalik davrida davom etishi kerak. Har xil sohalarda amalga oshirilgan sa'y-harakatlar orqali oilaviy qadriyatlarni shakllantirishdagi muammolarni hal qilish va kelajak avlodlarini kuchli bog'lanish, mas'uliyat va o'zaro hurmat asosida tarbiyalash mumkin.

Shu bilan birga, yoshlar qadriyatlarini shakllantirish - bu davom etayotgan jarayon bo'lib, birgalikda harakat qilishni va ko'p jihatli yondashuvni talab qiladi. Jamiyat uchun oilaviy qadriyatlarning ahamiyatini anglash va ularni yoshlar ongida shakllantirishga yo'naltirilgan strategiyalarga sarmoya kiritish juda zarur, bu esa sog'lom va birlashgan jamiyatni shakllantirishga olib keladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Abduqodirov, O. (2019). Yoshlar tarbiyasi va oilaviy qadriyatlar: Zamonaviy yondashuvlar. Tashkent: O'zbekiston Yozuvchilar Uyushmasi.
2. Karimov, I. (2020). Jamiyatda oilaviy qadriyatlarning o'rni va ahamiyati. Tashkent: O'zbekiston Milliy Universiteti.
3. Davlatov, A. (2021). Yoshlar va oilaviy qadriyatlar: O'zgarishlar va muammolar. Toshkent: O'zbekistan Respublikasi Ta'lim vazirligi.
4. Mavlonov, R. (2018). Oilaviy qadriyatlarni shakllantirishda ota-onaning roli. Tashkent: Ta'lim va Fan nashriyoti.
5. Tursunov, Z. (2022). Yoshlar tarbiyasidagi dolzarb masalalar. Tashkent: O'zbekiston Yoshlar ittifoqi.

6. Yunusova, G. (2017). O'zbek oilasida yoshlar tarbiyasining asosiy tamoyillari. Toshkent: Toshkent Davlat Pedagogika Universiteti.
7. Zohidov, F. (2020). Oilaviy qadriyatlar va yoshlar: Ijtimoiy tahlil. Tashkent: O'zbekiston Jamiyatini Tadqiq etish markazi.